

บทที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัย และลักษณะทั่วไปของข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาค้างนี้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจโครงการวิจัยผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม ประชากรของผู้สูงอายุในประเทศไทย (The Survey of Socio-economic Consequences of the Ageing of the Population in Thailand) หรือ SECAPT ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมีนาคม - พฤษภาคม 2529 โดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นโครงการ 1 ใน 7 โครงการของ ASEAN Population Programme, Phase III ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งของอาเซียนที่ดำเนินการวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ตัวอย่างของ SECAPT เป็นตัวอย่างระดับประเทศ เลือกโดยวิธี Stratified Three Stage Sampling

การสุ่มตัวอย่าง

ตัวอย่างของ SECAPT มีการเลือกในครั้งแรกให้เป็นตัวอย่าง self weighting ที่เป็นตัวแทนระดับประเทศ โดยมีเป้าหมายจำนวนผู้สูงอายุตัวอย่างประมาณ 3,000 ราย โดยมีขั้นตอนการเลือกดังนี้

ขั้นที่ 1 เลือกจังหวัดตัวอย่าง จากจังหวัดทั้งหมด 73 จังหวัดทั่วประเทศ โดยแบ่งจังหวัดต่างๆ ออกเป็นภาคตามการแบ่งของสำนักงานสถิติแห่งชาติ โดยถือว่าแต่ละภาคเป็นหนึ่งชั้น (Strata) คือ ภาคเหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือ กลาง ใต้ และภาคพิเศษคือ กรุงเทพมหานคร จากนั้นก็เลือกจังหวัดตัวอย่าง ด้วยโอกาสความน่าจะเป็นที่เป็นสัดส่วนกับขนาดของประชากร (Probability proportional to size หรือ PPS) ได้จังหวัดที่ตกเป็นตัวอย่าง 26 จังหวัด คือ

ภาคเหนือ 6 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง สุโขทัย พิจิตร นครสวรรค์
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 6 จังหวัด ได้แก่ เลย สกลนคร กาฬสินธุ์ ขอนแก่น

นครราชสีมา ศรีสะเกษ

ภาคกลาง 8 จังหวัด ได้แก่ ราชบุรี นครปฐม สระบุรี อ่างทอง ตราด ชลบุรี
ฉะเชิงเทรา และ สมุทรปราการ

ภาคใต้ 5 จังหวัด ได้แก่ ระนอง ภูเก็ต พังงู สตูล ยะลา

ภาคพิเศษ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร

ขั้นที่ 2 งานแต่ละจังหวัดที่ตกเป็นตัวอย่างได้แบ่งออกเป็น 2 เขต ตามลักษณะการแบ่งเขตของกระทรวงมหาดไทย คือ เขตเทศบาล ซึ่งเป็นเขตเมือง และนอกเขตเทศบาล หรือเขตชนบท เลือกอำเภอตัวอย่างหนึ่งหรือสองอำเภอของจังหวัดที่ตกเป็นตัวอย่างโดยวิธีการเลือกอย่างมีระบบ

ขั้นที่ 3

ก) การเลือกตัวอย่างในเขตชนบท แต่ละอำเภอตัวอย่างจะเลือกจำนวนหมู่บ้านตัวอย่าง จำนวนคงที่คือ 3 หมู่บ้านด้วยวิธีการเลือกอย่างมีระบบ

ด้วยวิธีดังกล่าว จะได้ครัวเรือนตัวอย่างที่อยู่ในเขตชนบท จำนวน 9,000 ครัวเรือน ใน 34 อำเภอ ของ 25 จังหวัดตัวอย่าง

ข) การเลือกตัวอย่างในเขตเมือง อำเภอเมืองที่ตกเป็นตัวอย่าง ถูกเลือกอย่างมีระบบจากจังหวัดตัวอย่าง ได้จำนวนชุมชุมอาคารตัวอย่างที่เลือกโดยการสุ่มจำนวน 25 ชุมชุมอาคาร ได้ครัวเรือนทั้งหมดประมาณ 2,000 ครัวเรือน

ค) การเลือกตัวอย่างในเขตกรุงเทพมหานคร ในตอนแรกเลือก 5 เขตจากเขตทั้งหมด 24 เขตอย่างมีระบบ จากเขตตัวอย่างที่เลือกจะสุ่มชุมชุมอาคารตัวอย่างมาเขตละ 1 ชุมชุมอาคาร ได้ครัวเรือนประมาณ 500 ครัวเรือน จาก 5 ชุมชุมอาคารตัวอย่าง ต่อมาได้ขยายเขตตัวอย่างเพิ่มอีก 19 เขต เนื่องจากปรากฏว่าอาจได้จำนวนผู้สูงอายุในเขตเมืองต่ำกว่าเป้าหมาย ได้จำนวนครัวเรือนที่อยู่ในชุมชุมอาคารที่เพิ่มมาอีกประมาณ 3,000 ครัวเรือน

(การสุ่มตัวอย่าง SECAPT ดูรายละเอียดเพิ่มเติมจาก Napaporn Chayovan, Malinee Wongsith and Chanpen Saengtienchai, 1988 : Appendix A)

ด้วยวิธีดังกล่าวข้างต้น ได้ผู้สูงอายุที่เป็นตัวอย่างกับผู้สูงอายุที่สัมภาษณ์ได้ไม่เหมือนกัน (ดูรายละเอียดในตาราง ก. และ ข.)

ตาราง ก แสดงจำนวน อำเภอ หมู่บ้าน คริวเรือน และผู้สูงอายุที่ตกเป็นตัวอย่างของ
โครงการ SECAPT จำแนกตามภาค

ภาค	จำนวน				จำนวนคริวเรือน		ผู้สูงอายุที่ให้ สัมภาษณ์
	อำเภอ	ตำบล	ชุมชุมอาคาร	หมู่บ้าน	ดั้งเดิม	แก้ไข	
กรุงเทพมหานคร	23	23	23	-	3,249	3,961	421
กลาง	8	25	6	21	2,498	2,933	714
เหนือ	8	24	7	20	4,360	4,419	789
ตะวันออก เชียงเหนือ	12	36	6	32	3,951	3,797	757
ใต้	6	17	6	14	2,585	2,368	571
รวม	57	125	48	87	16,643	17,478	3,252

ที่มา : Napaporn Chayovan, Malinee Wongsith and Chanpen Saengtienchai.
Socio-Economic Consequences of The Ageing of The Population
Thailand Report, Institute of Population Studies, Chulalongkorn
University, 1988 p.136.

การถ่วงน้ำหนัก

เนื่องจากการปฏิบัติภาคสนาม ได้มีการเบี่ยงเบนตัวอย่างของ SECAPT จาก self weighting กล่าวคือ ได้ทำการสุ่มชุมชุมอาคารตัวอย่างในเขตเมืองเพิ่ม ทำให้มีจำนวนผู้สูงอายุที่สัมภาษณ์ได้ในเขตเมืองในสัดส่วนที่สูง ดังนั้น เพื่อให้ได้ค่าประมาณระดับประเทศ จำต้องมีการถ่วงน้ำหนักด้วยค่าถ่วงน้ำหนักที่เหมาะสม (ดูรายละเอียดการคำนวณค่าถ่วงน้ำหนักจาก Napaporn Chayovan, et al. 1988 หน้า 131) ผลทั้งหมดที่เสนอในวิทยานิพนธ์นี้ เป็นผลที่ได้จากการถ่วงน้ำหนักแล้ว

ตาราง ข เปรียบเทียบร้อยละของผู้สูงอายุระหว่างโครงการ SECAPT กับ SPC3 และจำนวนผู้สูงอายุที่ได้จากการสัมภาษณ์และที่ต่างน้ำหนักของโครงการ SECAPT

เขตที่อยู่อาศัย	ร้อยละ		จำนวนผู้สูงอายุ		ขนาดของการต่าง สัมภาษณ์ได้จริง/ ต่างน้ำหนัก
	SECAPT (ไม่ต่างน้ำหนัก)	SPC 2527-28	สัมภาษณ์ได้จริง	ต่างน้ำหนัก	
กรุงเทพมหานคร	12.9	10.9	421	353	.838
เขตเมือง	12.5	6.4	407	208	.511
เขตชนบท	74.5	82.7	2,424	2,691	1.110
รวม	100	100	3,252	3,252	

ที่มา : แหล่งเดิม หน้า 131.

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์จากแบบสอบถาม โดยสัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีอายุ 60 ปีเต็มขึ้นไป พนักงานสัมภาษณ์ เป็นนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้รับการอบรม เกี่ยวกับการสัมภาษณ์ เป็นอย่างดี

ลักษณะของแบบสอบถาม แบ่งเป็น 7 ส่วน คือ

- ส่วนที่ 1 แบบบันทึกเกี่ยวกับสมาชิกในครัวเรือน
- ส่วนที่ 2 ประวัติทั่วไปของตัวอย่าง
- ส่วนที่ 3 การทำงาน
- ส่วนที่ 4 การอยู่อาศัยและการดำรงชีพ
- ส่วนที่ 5 สุขภาพ
- ส่วนที่ 6 บทบาทและสถานภาพของผู้สูงอายุ
- ส่วนที่ 7 ความคิดเห็นเกี่ยวกับ เรื่องของผู้สูงอายุ

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาและคำนิยามปฏิบัติ

1. ตัวแปรตาม

1.1 ดัชนีทัศนคติต่อการสมรส ในส่วนของทัศนคติต่อการสมรสในผู้สูงอายุที่เป็น โสด หม้าย หย่าร้าง แยกกันอยู่ หรือไม่ได้กำลังสมรสนั้น เป็นดัชนีที่ตั้งขึ้นจากคำตอบต่อคำถาม 4 คำถามที่ถามผู้สูงอายุ คำถามดังกล่าวได้แก่

(ก) ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการที่ผู้ชายที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่เป็นหม้าย หรือโสด จะแต่งงานกับผู้หญิงในวัยเดียวกัน

(ข) ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการที่ผู้ชายที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่เป็นหม้าย หรือโสด จะแต่งงานกับผู้หญิงที่มีอายุอ่อนกว่าสัก 10 ปีขึ้นไป

(ค) ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการที่ผู้หญิงที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่เป็นหม้าย หรือโสด จะแต่งงานกับผู้ชายในวัยเดียวกัน

(ง) ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการที่ผู้หญิงที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่เป็นหม้าย หรือโสด จะแต่งงานกับผู้ชายที่มีอายุอ่อนกว่าสัก 10 ปีขึ้นไป

ซึ่งร้อยละของผู้สูงอายุ เมื่อจำแนกตามทัศนคติที่มีต่อการสมรสในผู้สูงอายุนั้น ปรากฏผลในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ร้อยละของผู้สูงอายุจำแนกตามทัศนคติเกี่ยวกับการสมรส

ทัศนคติ	ผู้สูงอายุชาย สมรสกับสตรี ที่อยู่ในวัย เดียวกับตน (ก)	ผู้สูงอายุชาย สมรสกับสตรี ที่มีอายุน้อยกว่า ตน 10 ปีขึ้นไป (ข)	ผู้สูงอายุหญิง สมรสกับชาย ที่อยู่ในวัยเดียว กับตน (ค)	ผู้สูงอายุหญิงสมรส กับชายที่มีอายุ น้อยกว่าตน 10 ปีขึ้นไป (ง)
เห็นด้วย	22.7	28.0	21.8	9.4
ไม่เห็นด้วย	73.6	68.2	74.7	87.1
แล้วแต่เขา ไม่สนใจ	.9	.9	.6	.6
แล้วแต่กรณี	.5	.5	.5	.1
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	2.3	2.5	2.4	2.9
รวม	100.0 (3,252)	100.0 (3,252)	100.0 (3,252)	100.0 (3,252)

จากผลข้างต้น ผู้วิจัยได้ทดสอบหาค่าความสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson correlation coefficients) พบว่ามีค่าความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง ตามที่แสดงไว้ดังนี้คือ

คำถาม	ก	ข	ค	ง
ก	1.00	.65	.72	.61
ข	.65	1.00	.70	.66
ค	.72	.70	1.00	.75
ง	.61	.66	.75	1.00

ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้สร้างดัชนีทัศนคติต่อการสมรสขึ้น ซึ่งในการสร้างดัชนีทัศนคติต่อการสมรสนั้น เพื่อความกระจ่างชัดในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามและตัวแปรอิสระ จึงได้ตัดผู้สูงอายุที่ตอบคำถามไม่ครบทั้ง 4 คำถามออกไป โดยเลือกเอาเฉพาะผู้สูงอายุที่ตอบครบทุกคำถามเท่านั้น โดยให้คะแนนคำตอบแต่ละคำตอบของทุกคำถามเหมือนกัน ซึ่งการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนมีดังนี้

1. กำหนดให้คำตอบที่ไม่เห็นด้วย มีค่าเท่ากับ 0
2. กำหนดให้คำตอบแล้วแต่กรณี มีค่าเท่ากับ 1
3. กำหนดให้คำตอบที่เห็นด้วย มีค่าเท่ากับ 2

ดังนั้นค่าของคะแนนที่ได้รวมกันทั้ง 4 ข้อ จะมีค่าของคะแนนระหว่าง 0

ถึง 8 (ดูรายละเอียดในตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ร้อยละของผู้สูงอายุจำแนกตามคะแนนที่ได้

คะแนนที่ได้	จำนวน	ร้อยละ	ค่าของตัวแปร
0	1,842	59.0	ไม่เห็นด้วย
1	21	.7	
2	524	16.8	ปานกลาง
3	10	.3	
4	288	9.3	
5	8	.2	
6	203	6.5	เห็นด้วยมาก
7	6	.2	
8	220	7.0	
รวม	3,122	100.0	

จากค่าที่ได้นำมาจัดกลุ่มดังนี้คือ

- 0 คือ กลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับคำถามทุกคำถาม ไม่ว่าจะด้วยเงื่อนไขใด
- 1-3 คือ กลุ่มที่มีความเห็นระดับปานกลาง
- 4-8 คือ กลุ่มที่เห็นมาก

1.2 ทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ในผู้สูงอายุ ทัศนคติต่อการมีเพศสัมพันธ์ได้จากคำถามที่ว่า

"ท่าน เห็นด้วยหรือไม่กับการที่ผู้ชายหรือผู้หญิงที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป แล้วยังมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคู่สมรสของตน" ซึ่งผู้สูงอายุได้แสดงทัศนคติต่อคำถามนี้คือ

ทัศนคติ	ร้อยละ
เห็นด้วย	28.4
ไม่เห็นด้วย	65.5
แล้วแต่เขา	2.6
แล้วแต่กรณี	.5
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	3.0
รวม	100.0 (3,252)

แต่เนื่องจากคำตอบ แล้วแต่เขา แล้วแต่กรณี และไม่ทราบ ไม่ตอบ มีร้อยละที่ค่อนข้างต่ำ ดังนั้น ในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลจะตัดคำตอบเหล่านี้ออก และการเสนอผลจะเสนอเฉพาะอัตราส่วนร้อยละของผู้ที่เห็นด้วยเท่านั้น

1.3 อายุที่ควร เลิกมีเพศสัมพันธ์ ได้จากคำตอบต่อคำถาม 2 คำถาม

"ท่านคิดว่าผู้ชายควร เลิกมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิง เมื่ออายุเท่าไร"

"ท่านคิดว่าผู้หญิงควร เลิกมีความสัมพันธ์ทางเพศกับสามีของตน เมื่ออายุเท่าไร"

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มคำตอบ เป็น 2 กลุ่มคือ

ควรเลิก เมื่ออายุน้อย หมายถึง คำตอบที่เห็นว่าควรเลิกมีเพศสัมพันธ์ เมื่ออายุต่ำกว่า 60 ปี และ

ควรเลิกมีเพศสัมพันธ์ เมื่อสูงอายุ หมายถึง คำตอบที่เห็นว่าควรเลิกมีเพศสัมพันธ์ เมื่ออายุ 60 ปีขึ้นไป ดังร้อยละของผู้สูงอายุที่มีทัศนคติต่ออายุที่ชายหรือหญิงควรเลิกมีเพศสัมพันธ์ดังนี้คือ

ทัศนคติ (อายุที่ควร เลิก)	อายุที่ควร เลิกมี เพศสัมพันธ์	
	สำหรับชาย	สำหรับหญิง
อายุน้อย	21.4	41.5
สูงอายุ	64.3	45.0
แล้วแต่ เขา	6.6	5.8
แล้วแต่กรณี	.3	.2
แล้วแต่สุขภาพ	1.5	.9
หมดประจำเดือน	-	.8
ไม่ทราบ, ไม่ตอบ	5.9	5.8
รวม	100.0 (3,252)	100.0 (3,252)

สำหรับในส่วนี้ผู้วิจัยได้ตัดคำตอบที่ว่า แล้วแต่ เขา แล้วแต่กรณี แล้วแต่สุขภาพ หมดประจำเดือน และคำตอบที่ไม่ทราบ, ไม่ตอบออก ซึ่งการตัดคำตอบดังกล่าวออกไปจากการวิเคราะห์นั้น มีผลกระทบต่อข้อมูลตามสมการในแง่ที่ว่าคำตอบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงผู้ที่ไม่ต้องการแสดงความคิดเห็น หรือผู้ที่เห็นด้วยอย่างมีเงื่อนไข ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ถึงทัศนคติ หากแต่เพื่อความสะดวกและสอดคล้องกับข้อ 1.2 ผู้วิจัยจึงตัดคำตอบดังกล่าวออกไปประกอบกับลักษณะคำตอบแล้วแต่กรณีนั้น ได้รวมคำตอบหลายอย่างเข้าด้วยกัน และคำตอบแต่ละอย่างมีความถี่ค่อนข้างต่ำ ซึ่งไม่สามารถอธิบายอะไรได้มากนักและจะเสนอผล เฉพาะอัตราส่วนร้อยละของผู้ที่เห็นด้วยกับการเลิกมีเพศสัมพันธ์ เมื่อสูงอายุหรือ 60 ปีขึ้นไปเท่านั้น

2. ตัวแปรอิสระ

2.1 เพศของผู้สูงอายุ แบ่งเป็น เพศชาย เพศหญิง

2.2 อายุของผู้สูงอายุ หมายถึง อายุเต็มของผู้สูงอายุผู้ให้สัมภาษณ์ ๗ วันก่อนที่สัมภาษณ์ โดยเป็นอายุที่ปรับแก้ไขให้ถูกต้องแล้ว ซึ่งการศึกษาครั้งนี้แบ่งกลุ่มอายุของผู้สูงอายุเป็น 3 กลุ่มคือ 60-64 ปี, 65-74 ปี และ 75 ปีขึ้นไป

2.3 สถานภาพสมรสของผู้สูงอายุ หมายถึง ประเภทของสถานภาพสมรส ซึ่งแบ่งออกเป็น สมรส และอื่นๆ (หย่าร้าง หรือแยกกันอยู่ หม้าย โสด)

2.4 จำนวนครั้งที่สมรส แบ่งเป็น สมรสครั้งเดียว และสมรสมากกว่าหนึ่งครั้ง

2.5 จำนวนบุตรที่มีชีวิต หมายถึง จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่ ๗ วันสัมภาษณ์ ทั้งที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ตกเป็นตัวอย่าง และอาศัยอยู่ที่อื่น ทั้งนี้ไม่ได้นับรวมถึงบุตรเลี้ยงและบุตรบุญธรรม จำแนกเป็น 4 กลุ่มคือ ไม่มีบุตร, 1-3 คน, 4-6 คน และ 7 คนขึ้นไป

2.6 ภาวะสุขภาพ ได้จากการให้ผู้สูงอายุประเมินภาวะสุขภาพกายของตน โดยประเมินถึงสุขภาพของตนเองในระหว่าง 1 สัปดาห์ก่อนการสัมภาษณ์ว่า สุขภาพของตนโดยทั่วไปเป็นอย่างไร โดยแบ่งเป็น ดี เรื่อยๆ และไม่ดี

2.7 การศึกษาของผู้สูงอายุ หมายถึง ระดับการศึกษาขั้นสูงสุดของผู้สูงอายุผู้ให้สัมภาษณ์สำเร็จการศึกษาภายในระบบโรงเรียน ในการศึกษาครั้งนี้ จำแนกการศึกษาของผู้สูงอายุออกเป็น 4 ระดับคือ ไม่มีการศึกษา, ต่ำกว่าประถม 4, ประถม 4 ขึ้นไป, และอื่นๆ

2.8 โครงสร้างครัวเรือน หมายถึง แบบของครัวเรือนแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ อยู่คนเดียว ครัวเรือนเดี่ยว ครัวเรือนขยาย

2.9 เขตที่อยู่อาศัย หมายถึง ท้องถิ่นที่ผู้สูงอายุผู้ให้สัมภาษณ์อาศัยอยู่ ๗ วันสัมภาษณ์ โดยจำแนกเขตที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่ตกเป็นตัวอย่างออกเป็น เขตเมืองและเขตชนบท คำว่า "เขตเมือง" ในที่นี้หมายถึงท้องถื่นที่มีฐานะ เป็น เขตเทศบาลตามพระราชบัญญัติ เทศบาล พ.ศ.2496 ส่วน "เขตชนบท" หมายถึงท้องถื่นที่อยู่นอกเขตเทศบาล

2.10 ภาค เป็นการแบ่งตามภาคการปกครอง แต่ได้แยกกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองที่มีลักษณะพิเศษออกมาต่างหาก จำแนกภาคออกเป็น 5 กลุ่มคือ กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้

2.11 ศาสนา หมายถึง ความเชื่อหรือความศรัทธาของผู้สูงอายุ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ พุทธ อิสลาม

2.12 การทำงานเชิงเศรษฐกิจ หมายถึง ผู้สูงอายุที่ทำงานในปัจจุบันหรือในช่วง สัปดาห์ก่อนการสำรวจหรือทำงานในระหว่างรอบปี และงานที่ผู้สูงอายุทำนั้น เป็นงานที่ได้รับค่าจ้าง เงินเดือน ผลกำไร ส่วนแบ่งหรือค่าตอบแทนลักษณะอื่น รวมถึงการทำงานภาค เกษตรกรรมที่ไม่ได้รับค่าจ้าง จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือ ทำงานเชิงเศรษฐกิจ ไม่ทำงานเชิงเศรษฐกิจ

อนึ่งการที่ไม่ได้จำแนกอาชีพของผู้สูงอายุนั้น เป็นเพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่ได้ทำงานเชิงเศรษฐกิจแล้ว และสำหรับผู้ที่ยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจอยู่ส่วนใหญ่มักจะประกอบอาชีพในภาค เกษตรกรรม

3. ตัวแปรควบคุม

การศึกษาครั้งนี้ใช้ตัวแปรควบคุมสลับกันไป แล้วแต่ความเหมาะสม เช่น อายุ เพศ การศึกษา เขตที่อยู่อาศัย ฯลฯ

ลักษณะโดยทั่วไปของข้อมูลที่ใช้ศึกษา

ลักษณะทั่วไปของประชากรตัวอย่าง แยกออกเป็นลักษณะภูมิหลังทางด้านประชากร คือ เพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนครั้งที่สมรส จำนวนบุตรที่มีชีวิต ภาวะสุขภาพ ลักษณะภูมิหลังทางด้านสังคม คือ การศึกษา โครงสร้างครัวเรือน เขตที่อยู่อาศัย ภาค ศาสนา และลักษณะภูมิหลังทางด้านเศรษฐกิจ คือ การทำงานเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งแสดงไว้ในตารางที่ 3 ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เพศและอายุ

ในจำนวนผู้สูงอายุ 3,252 รายที่สัมภาษณ์ได้ จำแนกเป็นผู้สูงอายุชาย 1,333 ราย และผู้สูงอายุหญิง 1,919 ราย คิดเป็นร้อยละ 41 และร้อยละ 59 ตามลำดับ โดยมีอัตราส่วน เพศ ซึ่งคำนวณจากจำนวนผู้สูงอายุชายต่อผู้สูงอายุหญิงเท่ากับ .69 หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือผู้สูงอายุชายประมาณ 69 รายต่อผู้สูงอายุหญิง 100 ราย และเมื่อจำแนกตามอายุ พบว่า ร้อยละ 45.1 มีอายุระหว่าง 65-74 ปี รองลงมาคือร้อยละ 33.2 และร้อยละ 21.7 เป็นกลุ่มอายุ 60-64 ปีและกลุ่มอายุ 75 ปีขึ้นไปตามลำดับ

สถานภาพสมรสและจำนวนครั้งที่สมรส

พบว่า ประมาพร้อยละ 54.9 ของผู้สูงอายุที่สัมภาษณ์ได้เป็นผู้ที่สมรส ร้อยละ 42.2 เป็นหม้าย ส่วนที่เหลืออีกเล็กน้อยคือร้อยละ 1.7 และร้อยละ 1.2 เป็นผู้ที่ย่าร้างหรือแยกกันอยู่ และเป็นโสด แต่เนื่องจากในกลุ่มผู้ที่ย่าร้างและเป็นโสด มีจำนวนน้อยไม่สามารถจะวิเคราะห์ได้ ผู้วิจัยจึงแบ่งสถานภาพสมรสของผู้สูงอายุออกเป็นสองกลุ่ม คือ สมรส และสถานภาพสมรสอื่น (หม้าย หย่าร้างหรือแยกกันอยู่ และโสด) ส่วนจำนวนครั้งที่สมรสนั้น พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ร้อยละ 74.6 สมรสเพียงครั้งเดียวคือ ส่วนที่เหลือ (ประมาพร้อยละ 25.4) เป็นผู้ที่มีสมรสมากกว่าหนึ่งครั้ง

จำนวนบุตรที่มีชีวิต

เมื่อจำแนกผู้สูงอายุที่สัมภาษณ์ได้ ตามจำนวนบุตรที่มีชีวิต พบว่าเป็นผู้ที่มีบุตรที่มีชีวิต 4-6 คน ร้อยละ 39.2 รองลงมาคือ ร้อยละ 28 ร้อยละ 27.6 และร้อยละ 5.2 เป็นผู้ที่มีบุตรที่มีชีวิตในปัจจุบัน 7 คนขึ้นไป 1-3 คน และไม่มีบุตร ตามลำดับ

ภาวะสุขภาพ

ภาวะสุขภาพมิได้สะท้อนภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งหมดของประเทศ หากเป็นภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุที่สามารถให้สัมภาษณ์ได้เท่านั้น ปรากฏว่า ผู้สูงอายুর้อยละ 41 ตอบว่ามีสุขภาพไม่ดี รองลงมาคือ ร้อยละ 34.8 และร้อยละ 24.2 รายงานว่าตนมีสุขภาพดี และร้อยละ ตามลำดับ

การศึกษา

ประมาพร้อยละหนึ่ง (ร้อยละ 49.5) ของผู้สูงอายุที่เป็นในตัวอย่างเป็นผู้ที่ไม่มีการศึกษา ร้อยละ 19.3 มีการศึกษาดำเนินการต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 4 ร้อยละ 27.5 เป็นผู้ที่มีการศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไป และที่เหลือเป็นผู้ที่มีการศึกษาแบบอื่น

โครงสร้างครัวเรือน

ผู้สูงอายุอาศัยส่วนใหญ่อาศัยในครัวเรือนขยายถึงร้อยละ 63.6 เป็นผู้ที่อยู่คนเดียวในครัวเรือนเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 31.9 และอาศัยอยู่คนเดียวตามลำพัง ร้อยละ 4.5

เขตที่อยู่อาศัย

การกระจายตัวของผู้สูงอายุที่เป็นตัวอย่าง จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย พบว่า สัดส่วนของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทสูงกว่าในเขตเมือง คือ คิดเป็นร้อยละ 82.8 เปรียบเทียบกับร้อยละ 17.2

ภาค

ผู้สูงอายุที่สัมภาษณ์ได้ เมื่อจำแนกตามภาค พบว่า เป็นผู้ที่อยู่อาศัยในภาคเหนือถึงร้อยละ 25 ร้อยละ 23.9 อาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 22.3 ร้อยละ 18 และร้อยละ 10.9 เป็นผู้สูงอายุที่อยู่ในภาคกลางที่ไม่รวมกรุงเทพมหานคร ภาคใต้ และกรุงเทพมหานคร ตามลำดับ

ศาสนา

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของตัวอย่างที่ศึกษาตามศาสนา เห็นได้ชัดเจนว่าตัวอย่างส่วนใหญ่ (ร้อยละ 91.1) นับถือศาสนาพุทธ มีเพียงร้อยละ 8.9 เท่านั้นที่นับถือศาสนาอิสลาม

การทำงานเชิงเศรษฐกิจ

พบว่ามีเพียงร้อยละ 38.2 ของผู้สูงอายุทำงานเชิงเศรษฐกิจ ร้อยละ 61.8 เป็นผู้ที่ไม่ได้ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ

ตารางที่ 3 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตาม ลักษณะภูมิหลัง (เพศ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนครั้งที่สมรส จำนวนบุตรที่มีชีวิต ภาวะสุขภาพ การศึกษา โครงสร้างครัวเรือน เขตที่อยู่อาศัย ภาค ศาสนา และการทำงานเชิงเศรษฐกิจ)

ลักษณะภูมิหลัง	ร้อยละ
เพศ	
ชาย	41.0
หญิง	59.0
รวม	100.0 (3,252)
อายุ	
60-64	33.2
65-74	45.1
75 ปีขึ้นไป	21.7
รวม	100.0 (3,252)
สถานภาพสมรส	
สมรส	54.9
หย่า, ร้าง หรือแยกกันอยู่	1.7
หม้าย	42.2
โสด	1.2
รวม	100.0 (3,252)
จำนวนครั้งที่สมรส	
สมรสครั้งเดียว	74.6
สมรสมากกว่าหนึ่งครั้ง	25.4
รวม	100.0 (3,202)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	ร้อยละ
จำนวนบุตรที่มีชีวิต	
ไม่มีบุตร	5.2
1-3 คน	27.6
4-6 คน	39.2
7 คนขึ้นไป	28.0
รวม	100.0(3,207)
ภาวะสุขภาพ	
ดี, ดีมาก	34.8
เรื่อยๆ	24.2
ไม่ดี	41.0
รวม	100.0(3,225)
การศึกษา	
ไม่มีการศึกษา	49.5
อ่านหรือเขียนพอได้ และ/หรือมีการศึกษาต่ำกว่าประถมศึกษา	
ปีที่ 4	19.3
ประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไป	27.5
อื่นๆ (วัด, จีน, อิสลาม)	3.7
รวม	100.0(3,246)
โครงสร้างครัวเรือน	
อยู่คนเดียว	4.5
ครัวเรือนเดี่ยว	31.9
ครัวเรือนขยาย	63.6
รวม	100.0(3,243)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	ร้อยละ
เขตที่อยู่อาศัย	
เขตเมือง	17.2
เขตชนบท	82.8
รวม	100.0(3,252)
ภาค	
กรุงเทพมหานคร	10.9
ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร)	22.3
ภาคเหนือ	25.0
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	23.9
ภาคใต้	18.0
รวม	100.0(3,252)
ศาสนา	
พุทธ	91.1
อิสลาม	8.9
รวม	100.0(3,218)
การทำงานเชิงเศรษฐกิจ	
ทำ	38.2
ไม่ทำ	61.8
รวม	100.0(3,245)

ทัศนคติต่อการสมรสในผู้สูงอายุ

ข้อมูลในตารางที่ 4 ปรากฏว่าผู้สูงอายุกว่าครึ่งหนึ่ง คือ ร้อยละ 59 ตอบว่าไม่เห็นด้วยกับการสมรสในผู้สูงอายุ ร้อยละ 23.2 เห็นด้วยมาก และผู้ที่มีความเห็นปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 17.8 จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุไทยส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการสมรสในวัยสูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นเงื่อนไขใด ทั้งนี้อาจมีผลมาจากหวั่นไหวต่อทัศนคติหรือความเชื่อของสังคมที่มักจะมีมองว่าวัยสูงอายุไม่ควรสมรส หากผู้ใดสมรสมักจะถูกละเมิดกล่าวหาว่าเป็นผู้หมกมุ่นในกามารมณ์ (สมศรี สุกุมลันท์ 2528:65-66) ความเชื่อเหล่านี้จึงอาจมีผลต่อการแสดงความคิดเห็นของผู้สูงอายุได้ จึงไม่กล้าที่จะแสดงทัศนคติที่เห็นด้วยมากนักก็ได้

ตารางที่ 4 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามทัศนคติที่มีต่อการสมรสในผู้สูงอายุ

ทัศนคติ	ร้อยละ
เห็นด้วยมาก	23.2
เห็นด้วยปานกลาง	17.8
ไม่เห็นด้วย	59.0
รวม	100.0 (3,122)

ทัศนคติต่อการยังคงมีเพศสัมพันธ์ในผู้สูงอายุ

ตารางที่ 5 เป็นการแสดงทัศนคติของผู้สูงอายุต่อคำถามที่ว่า "ท่านเห็นด้วยหรือไม่กับการที่ผู้ชายหรือผู้หญิงที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปแล้ว ยังมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคู่สมรสตน" ปรากฏว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ (ร้อยละ 67.5) ไม่เห็นด้วย มีเพียงร้อยละ 29.7 ที่เห็นด้วยกับเรื่องนี้ ส่วนที่เหลือคือ ร้อยละ 2.8 มีความเห็นแล้วแต่กรณี จากข้อค้นพบนี้ทำให้สันนิษฐานว่า ผู้สูงอายุอาจมีความละอาย หรือหวั่นไหวต่อทัศนคติของสังคม ที่มักจะมีมองว่าวัยนี้ไม่มีความต้องการหรือหมดสมรรถภาพทางเพศแล้ว ทำให้ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นตามความเป็นจริงนัก หรืออีกประเด็น ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาจยอมรับว่า เรื่องการมีความสัมพันธ์ทางเพศในวัยสูงอายุไม่มีความจำเป็นก็ได้

ตารางที่ 5 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามทัศนคติที่มีต่อการยังคงมีเพศสัมพันธ์ในผู้สูงอายุ

ทัศนคติ	ร้อยละ
เห็นด้วย	29.7
ไม่เห็นด้วย	67.5
แล้วแต่กรณี	2.8
รวม	100.0 (3,156)

ทัศนคติต่ออายุที่ควร เลิกมีเพศสัมพันธ์

ตารางที่ 6 เป็นการแสดงความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อคำถามที่ว่า "ท่านคิดว่าผู้ชายควร เลิกมีความสัมพันธ์ทางเพศกับผู้หญิงเมื่ออายุเท่าไร" ปรากฏว่า ส่วนใหญ่คือร้อยละ 68.5 เห็นว่า ควรเลิกเมื่อสูงอายุ คือ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 23.1 เห็นว่าควรเลิกเมื่ออายุน้อยหรือต่ำกว่า 60 ปี และร้อยละ 8.4 ตอบว่าแล้วแต่กรณี สำหรับความเห็นต่อคำถามที่ว่า "ท่านคิดว่าผู้หญิง ควรเลิกมีความสัมพันธ์ทางเพศกับสามีของตนเมื่ออายุเท่าไร" พบว่า สัดส่วนของผู้ที่เห็นว่าหญิงควรเลิกมีเพศสัมพันธ์กับชายเมื่อสูงอายุ ต่ำกว่าทัศนคติที่มีต่ออายุที่ชายควรเลิกมีเพศสัมพันธ์ คือ คิดเป็นร้อยละ 49 โดยมีผู้สูงอายุถึงร้อยละ 44 ที่เห็นว่าหญิงควรเลิกมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคู่สมรสเมื่ออายุยังน้อย คือ ต่ำกว่า 60 ปี และร้อยละ 7 เห็นว่าแล้วแต่กรณี การที่เป็นเช่นนี้ น่าจะเป็นเพราะมาตรฐานข้อ ในการมองบทบาทของชายและหญิงในสังคมไทย ที่ผู้ชายนั้นได้รับการยอมรับในลักษณะทางสรีรวิทยา และความสามารถในด้านต่างๆ ว่าเหนือกว่าผู้หญิง รวมไปถึง เรื่องการมีเพศสัมพันธ์ด้วย

ตารางที่ 6 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามทัศนคติที่มีต่ออายุที่ควร เลิกมีเพศสัมพันธ์

ทัศนคติ (อายุที่ควร เลิก)	อายุที่ควร เลิกมีเพศสัมพันธ์	
	สำหรับชาย	สำหรับหญิง
อายุน้อย	23.1	44.0
สูงอายุ	68.5	49.0
แล้วแต่กรณี	8.4	7.0
รวม	100.0 (3,065)	100.0 (3,078)

การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์ในเบื้องต้นจะนำเสนอข้อมูลเป็นตารางไขว้ร้อยละ และได้จัดกลุ่มตัวแปรตามให้เป็นตัวแปรระดับกลุ่ม เพื่อพิสูจน์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระให้ชัดเจนขึ้น จะใช้สถิติไคสแควร์ (X^2 -test) ทดสอบความสัมพันธ์ โดยมีข้อสมมติฐานว่าแต่ละกลุ่มชั้นของตัวแปรอิสระไม่มีผลแตกต่างกันต่อตัวแปรตาม และเมื่อคำนวณค่าของ X^2 ได้แล้ว ต้องนำไปเปรียบเทียบกับค่าของตารางไคสแควร์ หากค่าที่คำนวณได้มีค่ามากกว่าค่าที่ได้จากตาราง แสดงว่าตัวแปรอิสระมีผลต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับการศึกษาค้างนี้ได้ตั้งระดับความเชื่อมั่นระดับ .05 หมายความว่า หากค่าคำนวณได้มีค่ามากกว่าที่ปรากฏอยู่ในตาราง แสดงว่าโอกาสที่จะผิดเนื่องจากการกล่าววว่าตัวแปรอิสระมีผลต่อตัวแปรตามจะมีเพียง 5 ครั้งใน 100 ครั้ง

ข้อจำกัดในการศึกษา

1. การให้สัมภาษณ์ผู้สูงอายุที่ตกเป็นตัวอย่างนั้น จะเป็นผู้สูงอายุที่สามารถให้สัมภาษณ์ได้เท่านั้น ส่วนผู้ที่มีปัญหาในการให้สัมภาษณ์ คือ ผู้ที่มีปัญหาในการได้ยิน เจ็บป่วย ตลอดจนผู้ที่ไม่อยู่ในวันที่ทำการสำรวจ จะขาดหายไปจากการศึกษาค้างนี้

2. คำถามในส่วนทัศนคติเกี่ยวกับการสมรสนั้น อาจเป็นได้ทั้งการสมรสครั้งแรกหรือ ครั้งต่อมาก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของตัวผู้สูงอายุเอง สำหรับทัศนคติเกี่ยวกับการมีเพศสัมพันธ์ นั้น เป็นการศึกษาเฉพาะการมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคู่สมรสเท่านั้น การมีเพศสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ไม่อยู่ในข่ายของการศึกษา แต่ในส่วนทัศนคติต่ออายุที่ควร เลิกมีเพศสัมพันธ์นั้นหาก เป็นผู้สูงอายุชาย ไม่ได้ระบุ เฉพาะการ เลิกมีเพศสัมพันธ์กับคู่สมรส ในขณะที่ผู้สูงอายุหญิง เน้นการ เลิกมีเพศสัมพันธ์กับ คู่สมรสของตน ดังนั้นในการศึกษาเกี่ยวกับ เรื่องทัศนคติจึงต้องระมัดระวังในการตีความ

อนึ่ง ในการศึกษาทัศนคติต่อการสมรสจำกัดอยู่ เฉพาะผู้สูงอายุที่ตอบคำถาม เกี่ยวกับ ทัศนคติต่อการสมรสครบทั้ง 4 คำถาม เท่านั้น และในการสร้างดัชนีทัศนคติต่อการสมรส โดยมีได้ แยกศึกษาเงื่อนไขที่เกี่ยวกับการสมรสแต่ละประเด็นออกจากกัน อาจทำให้ไม่ได้รายละเอียดของ ความแตกต่างในทัศนคติของผู้สูงอายุในแต่ละประเด็น

3. ตัวแปรสุขภาพในการศึกษานี้ เป็นตัวแปรที่มีได้สะท้อนภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุ ทั้งหมดของประเทศไทย หากเป็นภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุที่สามารถให้สัมภาษณ์ได้ และภาวะ สุขภาพนี้เป็นภาวะสุขภาพที่ผู้สูงอายุประเมินสุขภาพทางกาย เท่านั้น

4. การศึกษาในส่วนการสมรสและการมีเพศสัมพันธ์ในผู้สูงอายุ ได้ตัดความเห็น แล้ว แต่กรณี ไม่ทราบ ไม่ตอบ ไม่เข้าใจออกจากกรวิเคราะห์ ซึ่งทำให้จำนวนตัวอย่างที่เสนอกันแต่ละ ตารางผันแปรไป

5. ในส่วนของความเห็นต่ออายุที่ชายหรือหญิงควร เลิกมีเพศสัมพันธ์นั้น ได้ตัดคำตอบ แล้วแต่เขา แล้วแต่กรณี แล้วแต่สุขภาพ หมดประจำเดือน ไม่ทราบ ไม่ตอบ ออกจากกรวิเคราะห์ อย่างไรก็ตามการตัดประเด็นดังกล่าวออกไปนั้น ก็อาจมีผลกระทบต่อข้อมูลได้เช่นกัน ในแง่ที่ว่าคำตอบ ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงผู้ที่ไม่ต้องการแสดงความคิดเห็น หรือ เป็นทัศนคติของผู้สูงอายุที่มี เงื่อนไขในการ เลิกมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุ เช่นกัน

เค้าโครงวิทยานิพนธ์

- บทที่ 1 คำนำ วัตถุประสงค์ของการศึกษา ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง แนวความคิดของ การศึกษา สมมติฐาน
- บทที่ 2 ระเบียบวิธีวิจัย ลักษณะทั่วไปของข้อมูล ขอบจำกัดการศึกษา และประโยชน์ ที่คาดว่าจะได้รับ

- บทที่ 3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของทัศนคติต่อการสมรส กับลักษณะทางประชากร สังคม และ เศรษฐกิจของผู้สูงอายุ
- บทที่ 4 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของทัศนคติต่อเพศสัมพันธ์ และอายุที่ควร เลิกมีเพศสัมพันธ์ กับลักษณะทางประชากร สังคม และ เศรษฐกิจของผู้สูงอายุ
- บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษารั้่งนี้ ต้องการศึกษาคิดเห็นของผู้สูงอายุไทยที่มีต่อการสมรสและการยังคงมีเพศสัมพันธ์ในผู้สูงอายุว่าเป็นอย่างไร และมีปัจจัยอะไรที่ก่อให้เกิดความแตกต่าง ซึ่งคาดว่าผล การศึกษาในเรื่องนี้จะได้ประโยชน์หลายด้านคือ

1. การศึกษาในเรื่องดังกล่าว ทำให้ทราบถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับทัศนคติในเรื่องการสมรส และ เพศสัมพันธ์ของผู้สูงอายุไทย
2. การทราบข้อเท็จจริง จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศ ทำให้เข้าใจผู้สูงอายุดียิ่งขึ้น อาจนำไปประกอบในการแก้ปัญหาของผู้สูงอายุต่อไป
3. ทราบถึงข้อจำกัดและแนวทางในการปรับปรุงคำถาม เกี่ยวกับการสมรส และการมีเพศสัมพันธ์ในผู้สูงอายุด้วย